עו: כלל גדול פרק שביעי שבת

חמשת רבעים קמח ועוד גרסי' כדפרי' בפ"ק (דף טו.):

הדרן עלך כלל גדול

המוציא יין. חלב כדי גמיעה. הקשה רבינו אפרים דתניא בשילהי המלניע (נקמן לה.) המולך והמתכנן והמגבן כגרוגרת ואין מילוק בין מוליא לחולב דהא לקמן בפירקין[ב] אמרי' דהמעבד עור שיעורו כמוליא עור ומיכן ר"י דסתם חלב לגמיאה דנפיש מגרוגרת והתם מיירי בחולב לגבינה דאתמשויה לאתמציה וכן מוכח דכדי גמיאה נפיש מגרוגרת דבפ' בתרא דיומא (פ.) גבי שותה ביום"כ איכא דמחייב ברביעית ואיכא למ"ד בכדי גמיאה ובעיבורין (דף פב:) משמע דמשב סעודות יש בקב ובפרק חלון (שם פ:) משמע שיש י"ח גרוגרות בשתי סעודות ואי כדי גמיאה פחות מגרוגרת א"כ הוו יותר מדאי חלוקים זה מזה ומיהו (ג) כגרוגרת דהמלניע (לקמן לה.) איירי בכשם אפשר שבתחלה היה יותר מכדי גמיאה ולפי זה צריך לפרש דסתם חלב הוי לגבינה והא דמחייב הכא בכדי גמיאה היינו במפרש בהדיא לשתיה אבל אי סתם חלב הוי לאכול ולשתות ולא לגבינה אפי' היה מפרש בהדיא לגבינה היה חייב מכדי גמיאה דזוטרא הואיל וסתמו לכך כדאמרינן לעיל[ב] המוליא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב דהא חזי לפרה וי"מ דכשחלב כבר בעין מיחייב בכדי גמיאה אבל חולב לא מיחייב אלא בגרוגרת דאין אדם לחלוב בפחות מגרוגרת דכה"ג אמרי' לקמן (דף עט.)[ג] דאין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כור ומיהו אומר ר"י דלא דמי דהתם אין המים חשובין מחמת שרחוי לגבל בהן את הטיט כמו הטיט עצמו שהוא מגובל כבר אבל הכא כשחולב להוליא מן הדד בכדי גמיאה יש לו להיות חשוב כמו במקום אחר[ד]: **כדי** גמיעה. פי' הר"ר פורת מלא לוגמא ולא משמע כן במסכת יומא בפרק בתרא (דף פ.):

צריך שיהא בו רובע רביעית. רביעית דהכא היינו רביעית הלוג כדפי' הקונטו' ועוד יש לדקדק דהיינו רביעית[ה] דפרק ג' מיין (זיר לח.) הם רביעית הלוג מדפריך ותו ליכא והאיכא רביעית טוטלין לידים ובמסכת ידים (פ"ח מ"ח) משמע דהדיא דהוי רביעית הלוג ועוד דבערבי פסחים (פסחים קט.) משמע דכום[ו] הוי רביעית של תורה ומתוך חשבון דמקוה משמע דהיינו רביעית הלוג[ז] והא דקאמר התם קיסתא דמוליסקא הות בגיפורי והות כמין לוגא דמקדשא ובה משערין רביעית של פסח ולחו בכולה משערין דהיינו כל הלוג אלא כלומר ברובע של אותה מדה משערין רביעית של פסח: **כדי** שימזגנו ויעמוד על רביעית. משמע דכום של ברכה טעון מזיגה וכן בפ' שלשה שאכלו (ברכות נ:) אר"י בר חנינא מודים חכמים לר"מ בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים וחימה דבסוף פר' שלשה שאכלו (שם דף נא.) אמרו עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה הדחה ושטיפה חי ומלא אלמא חי בעינן ומיהו התם פירש בקונטרס דלא שיהא חי כשמברכין עליו אלא דיותנו חי בכוס שמברכין בו לאפוקי שלא יצמגנו ויתנו בכוס של ברכה ור"ת מפרש דחי דקאמר היינו מזיג ולא מזיג דמיקרי חי כדאמרי' בפ' בן סורר (סנהדרין ע.) עד שיאכל תרעומת בשר ושתה יין חי ומוקי לה התם במזיג ולא מזיג ובברכת המזון מוסיף מים עד שיהא מזוג כדאמר בפ' שלשה שאכלו (ברכות נא.) שמוסיף בברכת המזון ולא כמו שפירש שם בקונטרס שמוסיף יין בברכת המזון וכי נרבוטא מפרשים דחי קאי אכוס שלריך שיהא שלם ותחי שפיר דכל אותן דברים דחשב התם הוו כולהו בכוס ולא ביין וכה"ג בפרק בתרא דתמכות (דף עז:) ריסקן ט' ממלים ואחד חי דהיינו שלם דאפי' מת חשיב כדאמר בפרק פ' גיד הנשה (חולין דף קב:)[ח]: **ויעמוד** על רביעית. ואע"ג דאמרינן בערבי פסחים (דף קז.) המקדש אם טעם מלא לוגמא יצא ומלא לוגמא הוי טפי מרביעית כדמוכח בפ' בתרא דיומא (דף פ.) יש לומר דמלא לוגמא דהתם לאו דוקא אלא כדי שיסלקו לגד אחד וירלה כמלא לוגמא כדמפרש ביומא דהתם ועוד יש לומר דדוקא מקדש:

אף אנן נמי תנינא. כוס של ברכה טעון רביעית דמסתמא יין שיעורו לכשימזגנו ויעמוד על רביעית כמו שאר משקין דקתני סיפא דהוו ברביעית וקתני כדי מזיגת כוס יפה משמע דכוס של ברכה לכשימזגו בעינן שיהא רביעית כמו בהולחה אבל הא דבעינן יין רובע רביעית לא שמעינן ממתני' אלא ממילא ידעינן דהא מזיגה הוא על חד תלת ולא דלא נקט במתני' כדי מזיגת רביעית מלתא אגב אורחיה קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית ועוד משום דמהאי טעמא דחזי לכוס של ברכה תשיב ומיחייב בפחות מרביעית לפי שיכול להוסיף עליו מים ואשאר משקין לא מיחייב בפחות מרביעית אע"פ שיכול להוסיף עליהן כדאמרינן[ט] ודקאמרת מים בכד ומלטרפין לגבי שבת מידי דתשיב בעינן: **דלמר**

הכא נמי חזי. פיחד: **לדוגמא.** מי שיש לו למכור לוכר מכולן ונותן לפני מלוגו להלאות שיש לו למכור מכולן ויתאה ליה שיהו מחוברין יחד לתילה דזוטרי כל חד וחד הרות מפזרתו: **מתני' אוכלים בו'.** למאכל[ג] אדם: **ומצטרפין.** כל אוכלי[ד] אדם זה עם זה: חוץ מקליפיהן. שאין אוכל ואין משליכין השיעור: ושוקציהן. זנב הפרי דהוא עץ בעלמא: וסובן. קליפת חטין הנטחת מחמת כתישה: ומורסנן. הנאמר בגפה: ר' יהודה אומר. כל הקליפין אין מצטרפין כדאמרן חוץ מקליפי עדשים שמצטרפות אותן: שמתבשלות עמהן. לאפוקי קליפה חיצונה שהן גדולות בתוכה הנוטרות בגורן: **גמ'** בלוסה. מעורבת בסובנה ובמורסנה הלכך נחסם האדם קרוין ביה ומיהו לענין שבת מידי דתשיב בעינן[ה] ואפמייהו דהני לאו אוכל הינהו: פולין חדתי. קליפתן מצטרפין: בזבובין. לפי שהן שחורות:

הדרן עלך כלל גדול

המוציא יין. חי: כדי מזיגת הכוס. כשיעור שנותנין יין חי לתוך כוס להוסיף עליו מים כהלכתו ולמזוג אותו בהן וגמרא מפרש בחיזה כוס משערו: בתית. [ו]שבגבי הסוסים והגמלים אחמת המשאות דדוי"ש בלע"ז והכי אמר בהמפקיד בבבא מציעא (דף לח.) דבשם והדבשים למאי חזי לכתותא דגמלי אבל רבותי פירשו כתית מכה שעל גב היד ושע"ג הרגל: לשוף. לשפשף ולהחמתות בהן: קילור. שנותנין על העין לוריי"ל בלע"ז: ברביעית. מלה ומחלה רביעית הלוג: שופכים. מים סרוחים וגמרא[ז] מפרש למאי חזי: בולן ברביעית. לף היין והחלב והדבש: ולא נאמרו. שיעורין שבמשנה אלא למלניעיהן לבד וחזר המלניע והוליאו חייב אבל אחר כל אדם שהוליאו אינו חייב וסברא לי' לר"ש דמלניע עצמו בעי שיעורא זוטא ובגיר מהא שיעורא לא מיחייב דלאמרינן בפרקין לעיל (דף עה:) דלית ליה לר"ש כל שאין כשר להלניע ואין מלניעים כמוהו שיתחייב עליו מלניעו: **גמ' תנא.** בתוספתא[ח] המוליא יין כדי מזיגת כוס יפה פירוש לכוס דמתמי': כוס של ברכה. ברכת המזון שהלריכו חכמים ליפותו כדאמרי' בברכות (דף נא.) עיטור ועיטוף הדתה ושטיפה חי ומלא: אמר רב נחמן גרסי' ולא גרסי' דאמר: שיעור כוס של ברכה צריך שיהא בו. יין חי רובע של רביעית הלוג: כדי שימזגנו. בחיים שלשה חלקים מים וחחד יין: ויעמוד על רביעי'. הלוג:

תנינא

כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית. משמע דכוס של ברכה טעון מזיגה וכן בפ' שלשה שאכלו (ברכות נ:) אר"י בר חנינא מודים חכמים לר"מ בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים וחימה דבסוף פר' שלשה שאכלו (שם דף נא.) אמרו עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה הדחה ושטיפה חי ומלא אלמא חי בעינן ומיהו התם פירש בקונטרס דלא שיהא חי כשמברכין עליו אלא דיותנו חי בכוס שמברכין בו לאפוקי שלא יצמגנו ויתנו בכוס של ברכה ור"ת מפרש דחי דקאמר היינו מזיג ולא מזיג דמיקרי חי כדאמרי' בפ' בן סורר (סנהדרין ע.) עד שיאכל תרעומת בשר ושתה יין חי ומוקי לה התם במזיג ולא מזיג ובברכת המזון מוסיף מים עד שיהא מזוג כדאמר בפ' שלשה שאכלו (ברכות נא.) שמוסיף בברכת המזון ולא כמו שפירש שם בקונטרס שמוסיף יין בברכת המזון וכי נרבוטא מפרשים דחי קאי אכוס שלריך שיהא שלם ותחי שפיר דכל אותן דברים דחשב התם הוו כולהו בכוס ולא ביין וכה"ג בפרק בתרא דתמכות (דף עז:) ריסקן ט' ממלים ואחד חי דהיינו שלם דאפי' מת חשיב כדאמר בפרק פ' גיד הנשה (חולין דף קב:)[ח]: **ויעמוד** על רביעית. ואע"ג דאמרינן בערבי פסחים (דף קז.) המקדש אם טעם מלא לוגמא יצא ומלא לוגמא הוי טפי מרביעית כדמוכח בפ' בתרא דיומא (דף פ.) יש לומר דמלא לוגמא דהתם לאו דוקא אלא כדי שיסלקו לגד אחד וירלה כמלא לוגמא כדמפרש ביומא דהתם ועוד יש לומר דדוקא מקדש:

אף אנן נמי תנינא. כוס של ברכה טעון רביעית דמסתמא יין שיעורו לכשימזגנו ויעמוד על רביעית כמו שאר משקין דקתני סיפא דהוו ברביעית וקתני כדי מזיגת כוס יפה משמע דכוס של ברכה לכשימזגו בעינן שיהא רביעית כמו בהולחה אבל הא דבעינן יין רובע רביעית לא שמעינן ממתני' אלא ממילא ידעינן דהא מזיגה הוא על חד תלת ולא דלא נקט במתני' כדי מזיגת רביעית מלתא אגב אורחיה קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית ועוד משום דמהאי טעמא דחזי לכוס של ברכה תשיב ומיחייב בפחות מרביעית לפי שיכול להוסיף עליו מים ואשאר משקין לא מיחייב בפחות מרביעית אע"פ שיכול להוסיף עליהן כדאמרינן[ט] ודקאמרת מים בכד ומלטרפין לגבי שבת מידי דתשיב בעינן: **דלמר**

ומחלה בהן שבעים ושנים לוג עוד עיטור של שבעים הרי שבעה והשתים הנשאלים שתים עשרה בלים הן עיטור שלהן בלה ומחלה בלה הרי שבעה רבעים ועוד דהוא בלה ומחלה בלה ובירושלים הוסיפו על המנות שתות מלבד שהוא חומש מלגו שנתנו שלה מן הלשלומים בתוך ממלה המחלוים הרי שלה רבעים הלשלומים נעשו ממלה והרוגע ובלה ומחלה הנשאלים נעשו רוגע שהרוגע שם בלים עשה מהן ממלה בלים גדולות והבלה ומחלה בלה נעשית בלה גדולה שבלה שמיחוקה עליה ומחלה מלגו דהוא שתות מלגו הרי שם בלים גדולות דהוא רוגע קב גדול הרי עומר המדבר שלה רבעים ירוקלמיים ובלה ליפוריים עודפה על ירוקלמיים שתות מלגו דלאמר בעיבורין (פג.) הרי עומר שהיה שלה רבעים ירוקלמיים ובלה בתחתן ליפוריים [שבתים מה: ועי' שם בתוס' שרש"י לא גרס "ירוקד"]. **ועוד.** הלי ועוד אחד מעבדים בלה לבל בלה [לעיל שם]. **בעיבה בלוסה.** עיבה מערבת ממעיין הרבה וכן אוכל בלוס [גיטין סז.]. מעיין הרבה מערבין בתוכה מיחד [רשב"ם ב"ב נח.]. **כדי מזיגת הכוס.** כמו שנותנין יין חי בכוס למזגו במים [עירובין כט:]. קילור. תחבשת שקורין לוח"ל [לעיל יח.]. **ושאר כל המשקין ברביעית.** דהיינו לוג [עירובין שם ע"י רש"י לקמן עו. ד"ה תנינא ותוס' עירובין שם]. כל רביעית שבגמרא רביעית הלוג [רשב"ם ב"ב פט:]. ומדת מלא הכלי בריעוע הוי אלבעים אוכף על אלבעים כרוחב אלבעים ותלי אלבע ותוחם אלבע [רשב"ם פסחים קט.]. נמלא כל אלבעים על אלבעים ברוח י"ג חומשין ותלי חומש רביעית הלוג חשוב י"ג חומשים ותלי חומש אלבע ותוחם אלבע [רש"י פסחים שם]. **דבל השופכין.** שופכין אותן לרח"ל [נדר לח.]. **רובע רביעית.** רובע לוג יין מי [עירובין שם].

מסורת הש"ס עם הוספות

ב) מלה פ"ב מ"ו ע"ש בפסחים שם: עדיות פ"ל מ"ב, ג) ע"י תוס' לעיל עד. ד"ה שכן, ג) [עירובין מט:], ד) [זיר דף לח.], ה) [לעיל דף עה.], ו) [עירובין כט:], ז) לקמן עז, ח) עח., ט) פ"ט ה"ז, י) [דף עט.], כ) עמוד א, ל) גם בדף עח., מ) [וע"ל תוס' בפסחים קה. ד"ה המולב], נ) רע"ע תוס' בפסחים קט. ד"ה רבינא, ס) [וע"ע מוקפות בכרות נ: ד"ה מולים], ע) עז ע"א.

הגהות הב"ח

(פ) תוס' ד"ה המוליא וכו' ומיהו אי בגרוגרת להמלניע:

גליון הש"ם

מתני' שמן כדי לפוך. עי' פ"ב מ"ב דלליס בר"ש שם:

הגהות וציונים

א) [גי' הערוך ערך גם ד' **גמיאה**] (גליון). ב) בס"ו איתא **אמרו** (גליון) כ"ה בבחד"פ הישנים ולפנינו הגיה המהרש"ל ע"פ רש"י: ג) כל **מאכל** אדם (כ"ה ברש"י שבריי"ף): ד) כל **מאכלי** אדם (כ"ה ברש"י שבריי"ף): ה) מכה שבבגי (כת"י): ו) ע"ל דהנהו (דפו"ר) **רביעיות** (בברכות שמים) ועיין תוס' הרא"ש: ז) יש להוסיף דכוס **דאצבעיים על אצבעיים** (עי"ש בגמרא):

ליקוטי רש"י

בגרוגרת. היא תאנה יבשה וכה שיעורו כל אוכל אדם לענין הוצאת שבת [עירובין ד:]. **ומובן.** שהיפה קונטא [חולין שם]. שמכתשת מוליאה כשלותתין מהין לאוכל כוסשין אותן ממכתשת [כתובות פח:]. מוכין גמין ממוכלן [ב"ק צט:]. כשלותתין בגין ולא הדק שאלר נגפה והוא מוכין [רשב"ם ב"ב צג:]. **ומורסנן.** קליפה חיצונה כשמוחיים ממכתשת [חולין שם]. הן מוכין היוקאין בתמרוגה [כתובות שם]. היא הקליפה העליונה שמוליאין ממהין הכמוהין במכתשת [רשב"ם ב"ב שם]. **חמשת רבעים.** לוגין [לעיל טו.]. לוגין ליטוריים שהן שבעה ועוד מדבריים שזה הוא שיעור העומר שהיתה עיסת מדבר שנאמר גבי מלה (במדבר טו) ולחלתם ריסקומיכם כלי ריסקומיכם דהיינו עיסת מדבר שהוא עומר לגולגולת והוא עשירית האיפה והאיפה שלש סאין וסאה שתה קבין מדבריות מסוד עיסול שבהן ומתכלה שבעת רבעי קב ובילה ומוחמם בילה מילה חלק שלש סאין שהן שמונה עשרה קבין ועשה מהן רבעי קב הייו לוגין ומחמלה בהן שבעים ושנים לוג עוד עיטור של שבעים הרי שבעה והשתים הנשאלים שתים עשרה בלים הן עיטור שלהן בלה ומחמם בלה הרי שבעה רבעים ועוד דהוא בלה ומחמם בלה ובירושלים הוסיפו על המנות שתות שהוא חומש מלגו שנתנו שלה מן הלשלומים בתוך ממלה המחלוים הרי שלה רבעים הלשלומים נעשו ממלה והרוגע ובלה ומחמם הנשאלים נעשו רוגע שהרוגע שם בלים עשה מהן ממלה בלים גדולות והבלה ומחמם בלה נעשית בלה גדולה שבלה שמיחוקה עליה ומחמם מלגו דהוא שתות מלגו הרי שם בלים גדולות דהוא רוגע קב גדול הרי עומר המדבר שלה רבעים ירוקלמיים ובלה ליפוריים עודפה על ירוקלמיים שתות מלגו דלאמר בעיבורין (פג.) הרי עומר שהיה שלה רבעים ירוקלמיים ובלה בתחתן ליפוריים [שבתים מה: ועי' שם בתוס' שרש"י לא גרס "ירוקד"]. **ועוד.** הלי ועוד אחד מעבדים בלה לבל בלה [לעיל שם]. **בעיבה בלוסה.** עיבה מערבת ממעיין הרבה וכן אוכל בלוס [גיטין סז.]. מעיין הרבה מערבין בתוכה מיחד [רשב"ם ב"ב נח.]. **כדי מזיגת הכוס.** כמו שנותנין יין חי בכוס למזגו במים [עירובין כט:]. קילור. תחבשת שקורין לוח"ל [לעיל יח.]. **ושאר כל המשקין ברביעית.** דהיינו לוג [עירובין שם ע"י רש"י לקמן עו. ד"ה תנינא ותוס' עירובין שם]. כל רביעית שבגמרא רביעית הלוג [רשב"ם ב"ב פט:]. ומדת מלא הכלי בריעוע הוי אלבעים אוכף על אלבעים כרוחב אלבעים ותלי אלבע ותוחם אלבע [רשב"ם פסחים קט.]. נמלא כל אלבעים על אלבעים ברוח י"ג חומשין ותלי חומש רביעית הלוג חשוב י"ג חומשים ותלי חומש אלבע ותוחם אלבע [רש"י פסחים שם]. **דבל השופכין.** שופכין אותן לרח"ל [נדר לח.]. **רובע רביעית.** רובע לוג יין מי [עירובין שם].

עין משפט נר מצוה

ע) **א** מי' פ"ח מהל' שבת הלכה ח:
ע) **[א]** מי' פ"ו מהל' כלים עון הלכה יח עוש"ע יו"ד סימן שכד סעיף ח ג:
א ב ג מי' פ"מ מהל' שבת הלכה ב:

רבינו חננאל

ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים שהן מתבשלין עמהן. ולפיכך מצטרפות והא דתנן חוץ מקליפיהן ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים חוץ מחרן ונמצא מיעוט ממיעוט ולרבות הוא כמה שפירשנו למעלה: **ושניא** חלה דסובן ומורסנן הן מצטרפין לקמח להוציא מכולן חלה שכן עני אוכל פתו מעיסה בלוסה שיש בה סובין ומורסן ודו היא עיסתו ואמר דחמנא ראשית עריסותיכ' אבל להוצאת שבת אין סובן ומורסנן מצטרפין. **וכן פולים** אם חדשים הן הרי מנהג לבשל בקליפיהן וקאמר ר' יהודה בברייתא שאף הן מצטרפות עם הפולין. אבל אם הם ישני' ונשתחרו נראין כזבובים בקערה והגלין בני אדם לקלפן קודם בישול והלכך אין קליפיהן מצטרפות עמהן:

הדרן עלך כלל גדול

פ"ח המוציא יין כדי מזיגת הכוס. תנא כדי מזיגת הכוס יפה ומאי כוס יפה כוס של ברכה. **והתם** אמרינן אמר רב יהודה אמר שמואל כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה. **ומותבינן** ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית. **ופרקינן** אידי ואידי חד שיעורא הוא והאי דקאמר צריך שיהא בארבעתן רביעית ה) בכל אחת ורבוע רביעית כדאמרינן הכא. **אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה** כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית הלוג כדפי' הקונטרס ועוד יש לדקדק דהיינו רביעית ה) בפרק ג' מיין (זיר לח.) הם רביעית הלוג מדפריך ותו ליכא והאיכא רביעית טוטלין לידים ובמסכת ידים (פ"ח מ"ח) משמע דהדיא דהוי רביעית הלוג ועוד דבערבי פסחים (פסחים קט.) משמע דכוס[ו] הוי רביעית של תורה ומתוך חשבון דמקוה משמע דהיינו רביעית הלוג[ז] והא דקאמר התם קיסתא דמוליסקא הות בגיפורי והות כמין לוגא דמקדשא ובה משערין רביעית של פסח ולחו בכולה משערין דהיינו כל הלוג אלא כלומר ברובע של אותה מדה משערין רביעית של פסח. **משמע** דכוס של ברכה טעון מזיגה וכן בפ' שלשה שאכלו (ברכות נ:) אר"י בר חנינא מודים חכמים לר"מ בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים וחימה דבסוף פר' שלשה שאכלו (שם דף נא.) אמרו עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה הדחה ושטיפה חי ומלא אלמא חי בעינן ומיהו התם פירש בקונטרס דלא שיהא חי כשמברכין עליו אלא דיותנו חי בכוס שמברכין בו לאפוקי שלא יצמגנו ויתנו בכוס של ברכה ור"ת מפרש דחי דקאמר היינו מזיג ולא מזיג דמיקרי חי כדאמרי' בפ' בן סורר (סנהדרין ע.) עד שיאכל תרעומת בשר ושתה יין חי ומוקי לה התם במזיג ולא מזיג ובברכת המזון מוסיף מים עד שיהא מזוג כדאמר בפ' שלשה שאכלו (ברכות נא.) שמוסיף בברכת המזון ולא כמו שפירש שם בקונטרס שמוסיף יין בברכת המזון וכי נרבוטא מפרשים דחי קאי אכוס שלריך שיהא שלם ותחי שפיר דכל אותן דברים דחשב התם הוו כולהו בכוס ולא ביין וכה"ג בפרק בתרא דתמכות (דף עז:) ריסקן ט' ממלים ואחד חי דהיינו שלם דאפי' מת חשיב כדאמר בפרק פ' גיד הנשה (חולין דף קב:)[ח]: **ויעמוד** על רביעית. ואע"ג דאמרינן בערבי פסחים (דף קז.) המקדש אם טעם מלא לוגמא יצא ומלא לוגמא הוי טפי מרביעית כדמוכח בפ' בתרא דיומא (דף פ.) יש לומר דמלא לוגמא דהתם לאו דוקא אלא כדי שיסלקו לגד אחד וירלה כמלא לוגמא כדמפרש ביומא דהתם ועוד יש לומר דדוקא מקדש:

אף אנן נמי תנינא. כוס של ברכה טעון רביעית דמסתמא יין שיעורו לכשימזגנו ויעמוד על רביעית כמו שאר משקין דקתני סיפא דהוו ברביעית וקתני כדי מזיגת כוס יפה משמע דכוס של ברכה לכשימזגו בעינן שיהא רביעית כמו בהולחה אבל הא דבעינן יין רובע רביעית לא שמעינן ממתני' אלא ממילא ידעינן דהא מזיגה הוא על חד תלת ולא דלא נקט במתני' כדי מזיגת רביעית מלתא אגב אורחיה קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית ועוד משום דמהאי טעמא דחזי לכוס של ברכה תשיב ומיחייב בפחות מרביעית לפי שיכול להוסיף עליו מים ואשאר משקין לא מיחייב בפחות מרביעית אע"פ שיכול להוסיף עליהן כדאמרינן[ט] ודקאמרת מים בכד ומלטרפין לגבי שבת מידי דתשיב בעינן: **דלמר**

הכא נמי חזי. פיחד: **לדוגמא.** מי שיש לו למכור לוכר מכולן ונותן לפני מלוגו להלאות שיש לו למכור מכולן ויתאה ליה שיהו מחוברין יחד לתילה דזוטרי כל חד וחד הרות מפזרתו: **מתני' אוכלים בו'.** למאכל[ג] אדם: **ומצטרפין.** כל אוכלי[ד] אדם זה עם זה: חוץ מקליפיהן. שאין אוכל ואין משליכין השיעור: ושוקציהן. זנב הפרי דהוא עץ בעלמא: וסובן. קליפת חטין הנטחת מחמת כתישה: ומורסנן. הנאמר בגפה: ר' יהודה אומר. כל הקליפין אין מצטרפין כדאמרן חוץ מקליפי עדשים שמצטרפות אותן: שמתבשלות עמהן. לאפוקי קליפה חיצונה שהן גדולות בתוכה הנוטרות בגורן: **גמ'** בלוסה. מעורבת בסובנה ובמורסנה הלכך נחסם האדם קרוין ביה ומיהו לענין שבת מידי דתשיב בעינן[ה] ואפמייהו דהני לאו אוכל הינהו: פולין חדתי. קליפתן מצטרפין: בזבובין. לפי שהן שחורות:

הדרן עלך כלל גדול

המוציא יין. חי: כדי מזיגת הכוס. כשיעור שנותנין יין חי לתוך כוס להוסיף עליו מים כהלכתו ולמזוג אותו בהן וגמרא מפרש בחיזה כוס משערו: בתית. [ו]שבגבי הסוסים והגמלים אחמת המשאות דדוי"ש בלע"ז והכי אמר בהמפקיד בבבא מציעא (דף לח.) דבשם והדבשים למאי חזי לכתותא דגמלי אבל רבותי פירשו כתית מכה שעל גב היד ושע"ג הרגל: לשוף. לשפשף ולהחמתות בהן: קילור. שנותנין על העין לוריי"ל בלע"ז: ברביעית. מלה ומחלה רביעית הלוג: שופכים. מים סרוחים וגמרא[ז] מפרש למאי חזי: בולן ברביעית. לף היין והחלב והדבש: ולא נאמרו. שיעורין שבמשנה אלא למלניעיהן לבד וחזר המלניע והוליאו חייב אבל אחר כל אדם שהוליאו אינו חייב וסברא לי' לר"ש דמלניע עצמו בעי שיעורא זוטא ובגיר מהא שיעורא לא מיחייב דלאמרינן בפרקין לעיל (דף עה:) דלית ליה לר"ש כל שאין כשר להלניע ואין מלניעים כמוהו שיתחייב עליו מלניעו: **גמ' תנא.** בתוספתא[ח] המוליא יין כדי מזיגת כוס יפה פירוש לכוס דמתמי': כוס של ברכה. ברכת המזון שהלריכו חכמים ליפותו כדאמרי' בברכות (דף נא.) עיטור ועיטוף הדתה ושטיפה חי ומלא: אמר רב נחמן גרסי' ולא גרסי' דאמר: שיעור כוס של ברכה צריך שיהא בו. יין חי רובע של רביעית הלוג: כדי שימזגנו. בחיים שלשה חלקים מים וחחד יין: ויעמוד על רביעי'. הלוג:

תנינא

כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית. משמע דכוס של ברכה טעון מזיגה וכן בפ' שלשה שאכלו (ברכות נ:) אר"י בר חנינא מודים חכמים לר"מ בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים וחימה דבסוף פר' שלשה שאכלו (שם דף נא.) אמרו עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה הדחה ושטיפה חי ומלא אלמא חי בעינן ומיהו התם פירש בקונטרס דלא שיהא חי כשמברכין עליו אלא דיותנו חי בכוס שמברכין בו לאפוקי שלא יצמגנו ויתנו בכוס של ברכה ור"ת מפרש דחי דקאמר היינו מזיג ולא מזיג דמיקרי חי כדאמרי' בפ' בן סורר (סנהדרין ע.) עד שיאכל תרעומת בשר ושתה יין חי ומוקי לה התם במזיג ולא מזיג ובברכת המזון מוסיף מים עד שיהא מזוג כדאמר בפ' שלשה שאכלו (ברכות נא.) שמוסיף בברכת המזון ולא כמו שפירש שם בקונטרס שמוסיף יין בברכת המזון וכי נרבוטא מפרשים דחי קאי אכוס שלריך שיהא שלם ותחי שפיר דכל אותן דברים דחשב התם הוו כולהו בכוס ולא ביין וכה"ג בפרק בתרא דתמכות (דף עז:) ריסקן ט' ממלים ואחד חי דהיינו שלם דאפי' מת חשיב כדאמר בפרק פ' גיד הנשה (חולין דף קב:)[ח]: **ויעמוד** על רביעית. ואע"ג דאמרינן בערבי פסחים (דף קז.) המקדש אם טעם מלא לוגמא יצא ומלא לוגמא הוי טפי מרביעית כדמוכח בפ' בתרא דיומא (דף פ.) יש לומר דמלא לוגמא דהתם לאו דוקא אלא כדי שיסלקו לגד אחד וירלה כמלא לוגמא כדמפרש ביומא דהתם ועוד יש לומר דדוקא מקדש:

אף אנן נמי תנינא. כוס של ברכה טעון רביעית דמסתמא יין שיעורו לכשימזגנו ויעמוד על רביעית כמו שאר משקין דקתני סיפא דהוו ברביעית וקתני כדי מזיגת כוס יפה משמע דכוס של ברכה לכשימזגו בעינן שיהא רביעית כמו בהולחה אבל הא דבעינן יין רובע רביעית לא שמעינן ממתני' אלא ממילא ידעינן דהא מזיגה הוא על חד תלת ולא דלא נקט במתני' כדי מזיגת רביעית מלתא אגב אורחיה קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית ועוד משום דמהאי טעמא דחזי לכוס של ברכה תשיב ומיחייב בפחות מרביעית לפי שיכול להוסיף עליו מים ואשאר משקין לא מיחייב בפחות מרביעית אע"פ שיכול להוסיף עליהן כדאמרינן[ט] ודקאמרת מים בכד ומלטרפין לגבי שבת מידי דתשיב בעינן: **דלמר**

המשקין ברביעית. דהיינו לוג [עירובין שם ע"י רש"י לקמן עו. ד"ה תנינא ותוס' עירובין שם]. כל רביעית שבגמרא רביעית הלוג [רשב"ם ב"ב פט:]. ומדת מלא הכלי בריעוע הוי אלבעים אוכף על אלבעים כרוחב אלבעים ותלי אלבע ותוחם אלבע [רשב"ם פסחים קט.]. נמלא כל אלבעים על אלבעים ברוח י"ג חומשין ותלי חומש רביעית הלוג חשוב י"ג חומשים ותלי חומש אלבע ותוחם אלבע [רש"י פסחים שם]. **דבל השופכין.** שופכין אותן לרח"ל [נדר לח.]. **רובע רביעית.** רובע לוג יין מי [עירובין שם].

תנינא. ממתמיתין נמי שמעינן דזהו שיעורו מדתני בשאר משקין רביעית שמעינן מיניה דאין הולאה במשקה הראוי לשתייה בפחות מרביעית הלכך על כרחיך כי שיערו בין כדי מזיגת כוס של ברכה שיעור הראוי לשתייה רביעית נקט והיינו רובע רביעית לכי יהיב על חד תלת מיא כדרך המזיגות הראויות לשתייה יעמוד על רביעית. יש טועים בשמועה זו לומר רובע רביעית [ב] רובע הלוג ויעמוד על רביעית על לוג שהוא רביעית הקב וטעות הוא בידם ורבותינו לא אמרו כן ולא״ר יש לדבר במס׳ זיר (דף נח.) ר׳ רביעיות הן ממש סומקתא כלומר שנאמרו בין ודם וה׳ מיורמא שנאמרו בשאר משקין ומשיב לה הולאת שבת דשאר משקין גמי מיורמא ועל כרחיך הנהו כולהו ברביעית הלוג מיהו דקא משיב בהדייהו רביעית שמן לגזיר דהוא תלי שיעורה של שמן לחודה ילפינן בגמרות ואלו לוג שמן לחודה ילפינן בגמרות (דף פח.): **שתי תשובות בדבר.** הלא מצי למילף ממתמיתין: **חדא.** דאמרת לא דרי מיא אלא על חד תרין במס׳ נדה (פ״ב דף יט.) תמשה מראה דמי׳ טמאין הן וחד מיניהו כמוזג ומפרש במשנה וכמוזג שאמרתי לך בשני חלקי מים וחמד יין: מן היין השירוני. שגדל בשרון שם מדינה הוא: **ושוד מים בכד ומצטרפין.** אי טעמא דמתני׳ יין [ד] משום דלאי מזיג ליה וילאה לשתייה יהא בו רביעית השתא מיהא כי מפיק ליה עדיין לא נמזג ואין כאן שיעור מים [ה] שעדין בכד היאך מצטרפין למיהו אלא על כרחך טעמא לאו משום דליתחזי לשתייה לרביעית כשאר משקין הוא אלא הכי שיעוריה ואע״ג דכי מזיג ליה לא הוי רביעית: **דרפי.** רך: **א״נ התם משום חזותא.** נקט ליה ונהי נמי דדרי על חד תלת בטעמא מרלית דם לא הוי אלא בשני חלקים מים וחמד יין ולא יהיב מיא טופי דם הדומה לו כדם ירוק הוא וטהור: **הא חשיב.** דמזיג לגרופי מיא מיא: **יבש.** יין קרוש: **בכזית.** דמעיקרא הוה מיא רביעית ובקרוש רביעית שלימה בעינן דלאו בר מזיגה: ר׳ יהודה אומר ו׳ **דברים מקולי בו.** לאו דאיכא הני ותו לא דאמרי מוזגא איכא אלא כשנכנסו לכרס ביבנה והעידו כל אחד ואחד על אותו שבידו במס׳ עדיות העיד ר׳ יהודה על אלו: ב״ש **מטהרין.** דאינו כבשר לטמא בגבלה בכזית ולא תורת משקין לטומאה קלה. לי׳ [ו] נראה דהאי דב״ש מטהרין מטומאת נגלות לחודא קאמר שלא יטמא אדם אבל טומאה קלה יש בו [ז]: **על כזית.** שהוא שיעור נבלה לטמא אדם והיינו אמרו דבר אחד שכזית היבש כשמימות הוי רביעית: **עד כאן לא קאמר ר׳ נתן הכא.** דכזית יבש בעי רביעית דלא ובגיר מרביעית לא ליכא כזית יבש דכדקאמר דכזית קרום הוא היא רביעית: **אלא ביין דקליש.** רב נפחו וכשמתייבש נעמק לשיעור קטן: **אבל דם.** כשהוא לח הוי סמיך עב וקרוב להיות קרום וכשיבש אינו נעמק לשיעור קטן אלא מעט וכזית יבש לא בעי רביעית לא ודם נבלות מטמא בפחות מרביעית:

גרסינן

ומה ששנה במתמיתין יין בגפיה נפשיה אע״ג דהוי ברביעית בשאר משקין היינו משום דלא נטעה בדרבא [ח] לומר דמשיב בכדי שראוי למזוג ולעמוד על רביעית והא דלא תנא בהדיא המולית יין מי ברביעית משום דגיתא ליה למינקטו כדי מזיגת הכוס דמשום ההוא טעמא דראוי להגיעו לכוס של ברכה הוא דמיתייב בהולאת רביעית אבל מי מיפסל מכוס של ברכה על ידי פגימה או שנגע בו נכרי לא מיתייב ברביעית משום דראוי לשתייה ישראל או נכרי משום דלא מצטרף ליה כשיעור זעזר כולי האי הואיל ולא חזי אלא ע״י מזיגה ובעיא תקון ולא תשיב כשאר משקין שראויין בלא מים ולגיבול טיט [ט] נמי לא מצטרף ליה כמו קלף דלא תשיב כשיעור קשר מוכסין אע״פ שחשוב יותר מעייר [י] משום דלא מצטרף ליה לתכי: **הואיל** ויכול לקרוש ולעמוד על כזית. משמע דדם תשיב כבשר ותימה מ״כ אמאי צריך קרא בפ׳ בהמה המקשה (חולין עב.) ובריש סנהדרין (דף ד.) לרביעית דם מת דמטמא בהאל מיפוק ליה דהוי כבשר משום שיכול לקרוש ומאמר ר״י דגבי מת בעי קרא לרביעית דם משום דבריש דם הנדה (דף נה.) אמרינן דבטומאת מת בעינן מין גזעו מחליף דומיא דעצם ואפילו בשר הוה מטהרינן אי לאו דאין גזעו מחליף דנעשה במקומו נלקח ודם גזעו מחליף הוא ועוד ״ל דהאי תנא דהכא לא מטמא דם נבלות משום שיכול לקרוש אלא אית ליה שום דרשה דדם נבלות טמא והאי טעמא דיכול לקרוש אינטריך שלא יטמא הדם אלא ברביעית ולא בפחות אלא יש בו שיעור בשר אבל בלאו קרא מודו ר״ע דלא הוי כבשר ולהכי איכא תנא בפרק המנחות והנסכים [מנחות קג: וע״ש קד. ד״ה הואיל] דאמר שהעידו על דם נבלות שהוא טהור וכן משמע בכל מקום דדם לא הוי בכלל בשר נבלה דבפרק כל שעה (פסחים ל׳ כב.) מפיק דגיד וחלב מותר בהנאה משום דכשהותר נבלה היא וחלבה וגידה הותרו וכי פריך התם והרי דם כו׳ לא משני כשהותרה נבלה היא ודמה הותרה ובמעילה (דף ח.) נמי בפרק קדשי מזבח מפיק דם השרץ מוזה לכם הטמא משום דלא הויא בכלל שרץ:

דרכי

דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא כו׳. והא דאמרי׳ בפ׳ אחד דיני ממונות (סנהדרין לז.) גבי סנהדרין אל יחסר המזג אם הולרך אחד מהם לגאת אם יש כ״ג יוצא כו׳ דהיינו שלים מסנהדרין משמע דמזיגה על חד תרין אומר ריב״ל דרבא דוקא הי׳ מוזג כמשפט המזיגה [ד] על חד תלת כדאמר בהזהב (ב״מ ס.) אמר רבא מזיגה דידי מידע ידיעא ובכילד מעברין (עירובין מד.) דמי הא מזיגה למזיגה דרבא בריה דרב יוסף בר חמא אבל שאר העולם המובטים יין חזק אין מוזגין אלא על חד תרין ואין נראה לר״י דא״כ מאי פריך אמאי לוקי מתני׳ דנהא בממזיגת שאר בני אדם אלא נראה לר״י דקרא דאל יחסר המזג בין השירוני משום לביכא לאוקמי לקרא בפחם מזיגה דהוי רביע דרביע סנהדרין למאי חזו אבל שלים חזו לדיני נפשות ומיהו להוה ליגאת [ה] דהתם משום חזותא דלא מחלק בין יין השירוני קשה ויש לפרש משום חזותא כדי אלא יפסיד המראה דכך למוזגו על חד תרין ולא יותר [ו]: **חדא** תתנן והמזוג [ז] שני חלקי מים. ומ״ת לאמר דסתם מזוג על חד תרין אדרבה מקשה אמאי אינטריך לפרש שני חלקי מים הוה ליה למימר כמזוג סתם וי״ל דס״ל [ח] דלאגב אורמיה קמ״ל דהכי הוי כל מזוג: **ועוד** מים בכד ומצטרפין. אע״כ טעמא לאו משום דלכי מזיג ליה הוה רביעית ומזי לשתייה כשאר משקין אלא הכי שיעורא אע״ג דלכי מזיג ליה לא הוי רביעית בדפירש בקונטרס אלא משום דיין משוב הוא ולאו להגיעו לכוס של ברכה אע״פ שאינו לאו לכוס של ברכה בלא מים מ״מ הוי כמו מים שמגיעין לשוף בהן את הקילור אע״פ שאינו לאוין בלא קילור ואמי לא פליג אלא בהא דלא מצטרף רביעית מוזג אבל רובע רביעית יין מי צריך לכוס של ברכה כדמשמע בערבי פסחים (דף קח:) דאמר רב יהודה אמר שמואל ד׳ כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה מיתיבי ד׳ כוסות הללו צריך שיהא בהם כדי רביעית אחדי ואחדי חד שיעורא הוא כדי מזיגת כוס יפה לכל אחד ואחד היינו כדי רביעית משמע דרביעית דבריתא היינו לכל אדבע כוסות דהוי לכל חד רובע רביעית שהוא מזיגת כוס יפה והא דקתני התם בסיפא דבריתא אחד מי ואחד מזוג ה״פ אחד יפה אותו רובע רביעית כמו שהוא מי ואחד ימזגנו ויעשה ומיהו קשה לר״י דבסמוך דקאמר אמאי ע״כ לא קאמר ר׳ נתן הכא דכזית בעי רביעי׳ כו׳ משמע דמבירא ליה לאמאי דכוס של ברכה בעי רביעית יין מי ולפי מה שפירש בקונטרס בסמוך דבין קרום בעי רביעית משום דאינו לאוי למזיגה כוס מלינן למימר דלעולם סבר אמאי דאפי׳ בין מזוג לא בעי רביעית אבל קשה לר״י לפי הקונטרס דאי כזית יבש לא חזי למזיגה למה חשוב מטעם שהיה בו רביעית מתחלה מאי שנא מגרוגרת שנמקה דרשם המלגיע (נקמן לא.) ונראה לר״י דרב יוסף ואמאי סבירא להו דכוס של ברכה בעי רביעית יין מי דמשמע בסמוך ובריתא דערבי פסחים דקתני שיהא בהן כדי רביעית היינו לכל אחד כדמשמע בערבי פסחים (דף קח:) דאמר רב יהודה אמר שמואל ד׳ כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה מיתיבי ד׳ כוסות הללו צריך שיהא בהם כדי רביעית אחדי ואחדי חד שיעורא הוא כדי מזיגת כוס יפה לכל אחד ואחד היינו כדי רביעית משמע דרביעית דבריתא היינו לכל אדבע כוסות דהוי לכל חד רובע רביעית שהוא מזיגת כוס יפה והא דקתני התם בסיפא דבריתא אחד מי ואחד מזוג ה״פ אחד יפה אותו רובע רביעית כמו שהוא מי ואחד ימזגנו ויעשה ומיהו קשה לר״י דבסמוך דקאמר אמאי ע״כ לא קאמר ר׳ נתן הכא דכזית בעי רביעי׳ כו׳ משמע דמבירא ליה לאמאי דכוס של ברכה בעי רביעית יין מי ולפי מה שפירש בקונטרס בסמוך דבין קרום בעי רביעית משום דאינו לאוי למזיגה כוס מלינן למימר דלעולם סבר אמאי דאפי׳ בין מזוג לא בעי רביעית אבל קשה לר״י לפי הקונטרס דאי כזית יבש לא חזי למזיגה למה חשוב מטעם שהיה בו רביעית מתחלה מאי שנא מגרוגרת שנמקה דרשם המלגיע (נקמן לא.) ונראה לר״י דרב יוסף ואמאי סבירא להו דכוס של ברכה בעי רביעית יין מי דמשמע בסמוך ובריתא דערבי פסחים דקתני שיהא בהן כדי רביעית היינו לכל אחד

דרכינו חננאל

תנינא המוציא יין כדי מזיגת כוס ותני עלה כדי מזיגת כוס יפה וקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית ורבא לטעמיה [ט] דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא אמר אביי שתי תשובות בדבר חדא דתנן [י] והמזוג [ל] שני חלקי מים ואחד יין מן היין השירוני ועוד מים בכד ומצטרפין א״ל רבא הא דקאמרת שני חלקי מים ואחד יין מן היין השירוני יין השירוני לחוד דרפי א״נ התם משום חזותא אבל לטעמא בעי טפי ודקאמרת מים בכד ומצטרפין לענין שבת מידי דחשיב בעינן והא נמי הא חשיב תנא [מ] יבש בכזית דברי רבי נתן אמר רב יוסף רבי נתן ורבי יוסי ברבי יהודה אמרו דבר אחד רבי נתן הא דאמרן ורבי יוסי ברבי יהודה דתניא [נ] רבי יהודה אומר [ס] ששה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי ב״ה דם נבלה ב״ש [א] מטהרין וב״ה מטמאין א״ר יוסי ברבי יהודה אף כשטמאו ב״ה לא טמאו אלא בדם שיש בו רביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית אמר אביי דילמא לא היא עד כאן לא קאמר רבי נתן הכא דבעי רביעיות אלא ביין דקליש אבל בדם דסמיך כזית לא בעי רביעית אי נמי עד כאן לא קאמר רבי יוסי בר׳ יהודה התם דכזית סגי ליה ברביעי׳ אלא בדם דסמיך אבל יין דקליש כזית הוי יותר מרביעית וכי מפיק פחות מכזית ליחייב: חלב כדי גמיעה: איבעיא להו כדי גמיאה או כדי גמיעה א״ר נחמן בר יצחק [א] הגמיאיני נא מעט מים מכדך איבעי׳ להו

מסורת הש״ס עם הוספות

ט) כ״ע לו: עירובין כט., ג) נדה יט., ג) [תוספתא פ״מ], ד) ממנות קד. עדיות פרק ה מ״ל, ה) [וע״ע תוס׳ עירובין כט: ד״ה כל ותוס׳ ב״מ ס. ד״ה רבא ותוס׳ ב״ב לו: ד״ה כל ותוספות סנהדרין יד: ד״ה אל יחסר], ו) עיין לקמן עח., ז) עיין לקמן עח סע״א רע״ב.

תורה אור השלם

א) וַיָּרֶץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ וַיֹּאמַר הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ׃ [בראשית כד, יז]

הגהות וציונים

ט) וכמזוג (כ״ה ברש״י ד״ה חדא ובגדה יט ע״א): כ) [הך דר״י בר׳ יהודה ליתא במשנה דעדיות ולכך שפיר גרסינן דתניא] (גליון) וכן הגיה מהרש״ל עיי״ש: ג) בכת״י נוסף הוא רובע: ד) נדצ״ל ביין (באה״מ): ה) צ״ל ומים (ב״ש): ו) צ״ל ולי נראה (חכ״מ) וכ״ה בכת״י: ז) בכת״י נוסף יש בו למטא טומאת אוכלין: ח) תיבות ״כמשפט המזיגה״ לבאורה צ״ב (ב״ש): ט) עיין מהר״ם: י) לבאורה צ״ל דפ״ל: כ) צ״ל כדרבא (כ״ה בתוס׳ הרא״ש):

ליקוטי רש״י

ששה דברים מקולי ב״ש ומחומרי ב״ה. ש אחמיות הכרס אבל בגלו שקה לא היו מודים לו תמיניו שיהיו ב״ש מקילין ומים הלל מחמירין (חולין קד:). **ששה דברים.** במסכת עדיות קא אשיב לה. **על כזית.** וכשיעור טומאת נגלה בכזית [מנחות קד:]. **הגמיאיני נא.** לשון גמיעה טומיי״ל בגלע״ן [בראשית כד, יח].

עין משפט נר מצוה

ב א מי׳ פי״ח מהלכות שבת הלכה ג:
ב [א] [מי׳ פ״ל מהלכות שלה ה״ה הלכה ד]:

עין משפט נר מצוה

ג א ב ג מי׳ פי״ט מהל׳ שבת הלכה ג:

דרבי שמעון בן אלעזר סבר אבר קטן של קטן בן יומו כו׳. תימה דלדרבה מיפכא מסתברא דר׳ נתן דקאמר אבר קטן משמע טפי של קטן בן יומו מרשב״ל דאמר אבר קטן וקטן בן יומו דהא לעיל פריך מרבי ינאי דמפרש אבר קטן דמתניתין אבר קטן של קטן בן יומו דהוי כלישנא דר׳ נתן מברייתא דקתני בה כלישנא דרשב״ל ויש לומר דלמאי דמשני [ד] הוי סברא מיפכא ומקו הכא כדמסיק לעיל ואית ספריס דגרסי מיפכא ואין נראה דהא מסיק דלרשב״ל אבר קטן של קטן בן יומו ולמאי דגרס מיפכא לא הוי כמסקנא [ה] לא לפי דמייתי השתא ולא לפי מה שדוחה לא דכולי עלמא כו׳: אבן

גראינין או גרעינין אמר רבא בר עולא [א] ונגרע מערכך איבעיא להו [ב] אוממות או עוממות אמר רב יצחק [ג] בר אבדימי [ד] ארזים לא עממוהו בגן אלהים איבעיא להו [ה] מאמצין תגן או מעמצין א״ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ו] ועוצם עיניו מראות ברע ת״ר [א] המוציא חלב של בהמה כדי גמיאה חלב של אשה ולובן של ביצה כדי ליתן במשיפא (ז) של קילור [קילור [ח]] כדי לשוף במים בעי רב אשי כדי שיפה או כדי אחיזה ושיפה תיקו: דבש כדי ליתן על הכתית: תנא כדי ליתן על פי כתית בעי רב אשי על כתית אפומא דכולה כתית או דילמא [ב] אמורשא קמא דכתית לאפוקי [ג] הודרנא דלא תיקו: אמר רב יהודה אמר רב כל מה שברא הקב״ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה ברא שבלול לכתית ברא זבוב לצירעה יתוש לנחש ונחש לחפפית וסממית לעקרב (ג) היכי עביד ליה מייתי חדא אוכמא וחדא חיורא ושלקי להו ושייפי ליה ת״ר חמשה אומות הן אימת חלש על גבור אימת מפגיע על ארי אימת יתוש על הפיל אימת סממית על העקרב אימת סנונית על הנשר אימת כילבית [ד] על ליתן א״ר יהודה אמר רב מאי קרא [ה] המבליג שוד על עז: (ד) רבי זירא אשכח לרב יהודה דהוה קאי אפיתחא דבי חמוה וחזייה דהוה בדיחא ואי בעי מיניה כל חללי עלמא הוה אמר ליה א״ל מ״ט עיזי מסגן ברישא והדר אימרי א״ל כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא מ״ט הני מכסיין והני מגליין הני דמכסינן מינייהו מכסיין והני דלא מכסינן מינייהו מגליין מ״ט גמלא זוטר גנובתיה משום דאכל כיסי [ו] מ״ט תורא אריכא גנובתיה משום דדייר באגמי ובעי לכרכושי [ז] בקי מ״ט קרנא דקמצא רכיכא משום דדיירא בחילפי ואי קשיא נדיא ומתעוורא דאמר שמואל האי מאן דבעי דליסמיה לקמצא לשלופינהו לקרני׳ מ״ט האי תימרא דתרנגולתא מדלי לעילא דדיירי אדפי ואי עייל קטרא מתעוורא [ח] דשא דרך שם דרגא דרך גג מתכוליתא מתי תכלה דא ביתא בא ואיתיב בה [ט] ביקתא בי עקתא כופתא כוף ותיב לבני לבני בני הוצא חציצה חצבא שחוצב מים מן הנהר כוזה כזה שוטיתא שטותא משיכלא מאשי כולה משכילתא [י] משיא כלתא אסיתא [כ] חסירתא בוכנה בוא ואכנה לבושה לא בושה גלימא שנעשה בו כגלם גולתא גלי ואיתיב פוריא שפרין ורבין עליה בור זינקא בור זה נקי סודרא [ל] סוד ה׳ ליראיו אפדנא אפיתחא דין ת״ר [מ] שלשה כל זמן שמזקינין מוסיפין גבורה ואלו הן דג ונחש וחזיר: שמן כדי לסוך אבר קטן: אמרי דבי ר׳ ינאי שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו מיתיבי שמן כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו מאי לאו אבר קטן דגדול ואבר גדול של קטן בן יומו אמרי לך דבי ר׳ ינאי לא [נ] ה״ק שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו לימא כתנאי שמן כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו דברי ר׳ שמעון בן אלעזר ר׳ נתן אומר כדי לסוך אבר קטן מאי לאו בהא קמיפלגי דר״ש בן אלעזר סבר אבר קטן של קטן ור׳ נתן סבר אבר קטן דגדול או אבר גדול דקטן אבל אבר קטן של קטן בן יומו לא לא דכולי עלמא אבר קטן דקטן בן יומו לא ולית

בני. מתקיים לדורות הרבה: הוצא. גדר קוצים או לוגמים: חציצה. אינו דבר קיימת אלא תלילה בעלמא: בוזא. כלי חרס קטן: בזה. כלומר דבר מועט וקל כמו זהו מהו תשוב למלאומו לי מייך בתמנה: שוטיתא. בד של הדס שמרקדין בו לפני כלה [מ]: שטותא. נראה המרקד כשוטה [מא]: משיכלא. ספל גדול שהכל רוחצים ידיהם ורגליהם ממנו: משו בולא. רוחץ את הכל: משכילתא [מב]. ספל קטן ונאה: משיא כלתא. מיוחד לנשואים כמו כלה ואשה תשובה לרמון ממנו: אסיתא. מרוטיי״ר: חסירתא. שחסר החקיקה מצפיים: בוכנא. עלי שמיתשין בו: לבושא. מלוק עליון שקורין שרוק: לא בושה. שמכסה כל המלוקים המתחתונים הקרועים ורעים: כגולם. שאין לו תיחוך אברים [נ]: גולתא. מקטורין נאה: גלי ותיב. כשהוא יושב מגלה עצמו אלא יש בו עליו שלא יכלכלנו ולא יקופנו בקרקע ויש״ר שערו ויקרע ויבלה: בור זינקא. בור שיבשו מימיו קורין כן: נקי. חסר מימיו: מודרא. דרך תלמידי חכמים לעטוף סודר [ס]: אפדנא. טרקלין של מלכים: אפתחא. אל פתח זה יצאו הכל אם למשפט אם לשרת המלך: אבר קטן. אחד מפרקי אצבע קטנה: דגדול. של אדם גדול והאי קטן אאבר קאי אי נמי אבר גדול של קטן והאי קטן אגברא קאי ולא אאבר: לא אבר קטן. וקטן אכולא מילתא קאי אבר קטן של גוף קטן: דרבי שמעון בו׳. והכי קאמר כדי לסוך בו אבר קטן וקטן יהא הגוף בן יומו ורבי נתן סבר חד קטן אמרינן או האבר או הגוף אבר קטן של קטן בן יומו לא: ה״ג דכולי עלמא אבר קטן בן יומו לא ולית

רבינו חננאל

כתית. הוא הנקרא בלשון ישמעאל דומל. ולא נודע לנו על הכתית כולה להוציא סביבין או על פיו להוציא מורשא שלו שהיו גבהן כולן והוא גופו. שבלול. אמרו הוא דביש שנקרא חבלילו. **חפיפית.** בל׳ ישמעאל וקובה והוא דבר שמתכנס על העור מן הטינוף. **מפגיע.** חיה קטנה שהיא מהלכת בין רגלי הארי וצועקת בקול גדול ומבהלת הארי ונקראת אל פרת אך. **סבונית.** שנקרא בלשון ישמעאל אלכט נאף. **מ״ט** רחלות מיקסאן באליה ועיזי מיגליאן א״ל רחלות גוזזות צמר ואנן מכסין מהן אבל עזים לא מכסין. כסי קרצים קוצים. **דרגא.** סולם. **מסיכלא.** ספל קטן של מים. **שמן כדי לסוך אבר קטן של** תינוק בן יומו. והא דתניא כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו לא פירושא ב׳ סיכות אבר קטן וקטן נמי בן יומו אלא אבר קטן והקטן ההוא בן יומו:

הגהות וציונים

ג) בברכות הגירסא רב **חסדא** בר אבדימי ובפסחים הגירסא אמר **רבי יצחק: ב)** גירסא זו נכונה מאד והוא גם בר״ף בגליון בשם דרך תמים, והא דהגיהו מהרש״ל ומהר״ם וב״ח [וע״ג בר״ף בהגהות חו״י ובבא״ש] שצריך למחוק תיבת ״של״ ורק ״במשיפא״ גרסינן, הוא משום ד״קילור״ נדפס רק פעם אחת, אבל לגירסא זו אתי שפיר ואדרבה לגירסת רבותינו ז״ל לא א״ש היטב מהו ״משיפא״ כמובן (ב״ש): **ג)** [גי׳ הערוך כלכית וע״י חולין צז ע״א כילכית באלפס ופירש״י כמו הכא ועי׳ משנה בע״ז לה ע״ב ובברייתא שם לט ע״ב מ ע״א איתא כילבית] (גליון): **ד)** [גי׳ הערוך ערך כס ב׳ **ביסי** פי׳ עשבים שיש בהן קוצים ביותר] (גליון): **ה)** כת״י **לכשכושי** (והוא מלשון כשכש לדם בזנבה ביצה כ ע״א, דק״ס): **ו)** תיבת ״בה״ ליתא בכת״י וכן ליתא ברש״י: **ז)** צ״ל **משיכלתא** (וכ״ה בכת״י ודפו״י ונשתבש בדפוסים החדשים, דק״ס): **ח)** פי׳ מדוכה (גליון): **ט)** צ״ל וכל **המכה** (ברכות שמים וכ״ה בכת״י): **י)** עיין מהרש״ל: **כ)** נמחק ע״פ המהרש״ל: **ל)** ושומע **הארי** ויראא **שמא** בריה גדולה **היא** ובורח (כת״י): **מ)** בדפו״ר ״שבלול״, ולפנינו ״נמלה״ ע״פ המהר״ם והמהרש״א עיי״ש: **נ)** בכת״י נוסף **שבולו מעומף בו: ס)** יש להוסיף דמשני **לעיל: ע)** בדפו״י **במסקנא:**

ממורת הש״ס עם הוספות

א) פסחים דף עה: ע״ש ברכות נג: ע״ש, **ב)** [לקמן קנח: ע״ש], **ג)** כתובות י: ע״ש, **ד)** ע״ז ל:, **ה)** עו:, **ו)** פסחים עה:, **ז)** עי׳ ברשב״ם ב״ב עג: ד״ה בשומיים, **ח)** כתובות יז., **ט)** שם, **י)** כדמשמע בקידושין ח. עיי״ש.

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ולוגן של ביצה כדי ליתן במשיפא קילור כדי כל״ל ותיבת של נמחק: **(ב)** שם דכמיה לאפוקי הדר הולינא: **(ג)** שם וסממית לעקרב ונחש לחפפית היכי עביד: **(ד)** שם שוד על עז אמר ר׳ זירא אשכחיה לרב יהודה: **(ה)** רש״י ד״ה עוממות וכו׳ כגילד לוגן ולקח מלא המחתה גחלי אש גמלים יכול עוממות: **(ו)** ד״ה שבלול לימלא. נ״ב שקורין שנעק בל״א:

גליון הש״ם

גמ׳ משיא כלתא. עי׳ רש״י ע״ז דף נא ע״ב ד״ה דסמיפא:

תורה אור השלם

א) וְאִם אַחַר הִיבָל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ וְחָשַׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּסֶף עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ: [ויקרא כז, יח]

ב) אֲרָזִים לֹא עֲמָמֻהוּ בְּגַן אֱלֹהִים בְּרוֹשִׁים לֹא דָמוּ אֶל סְעַפֹּתָיו וְעַרְמֹנִים לֹא הָיוּ כְּפֹארֹתָיו כָּל עֵץ בְּגַן אֱלֹהִים לֹא דָמָה אֵלָיו בְּיָפְיוֹ: [יחזקאל לא, ח]

ג) הֹלֵךְ צְדָקוֹת וְרֹבֵר מֵישָׁרִים מֹאֵס בְּבֶצַע מַעֲשַׁקּוֹת נֹעֵר כַּפָּיו מִתְּמֹךְ בַּשֹּׁחַד אֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ דָּמִים וְעֹצֵם עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע: [ישעיה לג, טו]

ד) הַמַּבְלִיג שֹׁד עַל עָז וְשֹׁד עַל מִבְצָר יָבוֹא: [עמוס ה, ט]

ה) סוֹד יְיָ לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם: [תהלים כה, יד]

ליקוטי רש״י

עוממות. כגיות. **ארזים לא עממוהו בגן אלהים.** לא הכהו את מראיתו לפי שהיה נאה מכל אילנות ומל מיכם מלך צור נאמר (פסחים עה:). לא כהו תמרו בלומר לא היה הכה אחד נאה ממנו. **בגן אלהים.** כלומר בגל העולם (יחזקאל לא, ח). **ועצם.** סוגר וכן (ישעיה כט) ויעצם את עיניכם (ישעי׳ לג, טח). **[הדר] הודרנא.** לשון סחור סחול [פסחים עו:]. **שבולי.** שקורין לימלו״ל כשיולא חוץ מגרתיקו לירות ונפלות ממנו עד שהוא נימוח ומח [מר״ר ו:]. **מומנו.** מומנו. **מאי אי שהוא מין שרץ שקורין לימג״ל הגדל בקליפה ההולכת ומעגלת תמיד כל כמה שגדל ותחלה הילכ בקליפה של עדשה היא** [חגיגה יא. ע״י המתרגם]. **מומנו.** לימל״ל שתחלת בריאתו בא ובדוק בתוק שלה שגדל והולך עמה תחלתו בעדשה ממש הוא בשולין [חולין קכב.]. **צירעה.** עוקלת את הדבש [תענית יד.]. **סממית.** עכבים [סנהדרין קג:]. **סנונית.** ועגור. **וקטונית,** קטונת אלוזיל״ל בלע״ז [ירושלמי ח, ז]. **כילבית.** כלכלת. **שקן** דגים קטן [חולין צז. ועי׳ כאן בהגר״א ב]. **אימת כילבית על ליותן.** נמחיקו כמו ואבלגיה מעגו (מיוב י) מבלגיתי עלי יגון (ירמיה ט). שוד. אדם שדוד ומלא דמגבר מלבשן על מקופין ובחוץ על כלכי תקופין מבלגן [עמוס ה. ט]. **גנובתיה.** זנבו [חולין ס.]. **בקי.** לימגל״ש [סוכה כו.]. **נקא.** מין זנוב לימג״ל והיא נוטכת כלירעה [חולין נח:]. **דשא.** לגת [ברכות נו.]. **חצבא.** כל של מרס שנשאתן בו המים [סוכה כט.]. **משיכלא.** כלי אלוזיל ונלגלן כגנון לקדון ונומנין בו מיס כלאמרינן (שבת עז:) מבלגלא מבי כולה שמכבסין בו בגדים ורוחצין בו ידיהן [ע״ז נא:]. **בוכנה.** מקבא ובוחצין בו מנין ומבלגן [ע״ירבין קב.]. **מדון.** בוכנא שלוכין בו מבלגן במלוכה [ביצה יא.]. מדון. הוא בוכנא [ו]מכין בו [במלוכה] [שם יד.]. **גולתא.** מלכיין נלאה שמתעטף בו מתח עליתו וכשיוצא מעביר עליתו וזה נלאה [שם לח:].

מסורת הש״ס

שכן כוחלין ליארוד. מין גרגה לר"י לפרש דהיינו תבלול דבתוספתא[1] קתני בהך מילתא גופא שכוחלים לחורור ובגבורות (דף לח:) תשיב תבלול וחורור אלמא תבלול לאו היינו חורור: [2]**דם** וכל מיני משקין ברביעית. בתוספתא[3] גרס ושאר מיני משקין וכן גרגה דהא כל מיני משקין אין ברביעית דיין ושמן ודבש ומיס שיעורן כדתנן בממתני': **אטו** מצניע לאו מוציא הוא. פירש בקונטרס דהוה מצי למימר הכ"ע כשהצניעו והוציאו אלא דיעתא ליה ליטנויי בשלא הוציאו המצניע עצמו משום דאתיא כרשב"א וקשה דמנלן דאתיא כרשב"א אדרבה כרשב"ג אתיא דמיירי בנסוף ועוד דאמאי נקט בתלמיד שא"ל רבו אפילו אדם בעצמא נמי והוסק לומר דלא מתייב רבי שמעון[4] במחשבתו של זה אלא תלמיד במחשבתו של רבו לכך נראה דה"פ אטו מצניע לאו מוציא הוא דמדלא קתני אבל המצניע בכל שהוא דהוה משמע דהמצניע הוא המוציא כדדייק לעיל[5] אינו חייב אלא המצניעו מתניתין דלא כרשב"א אלא קתני במצניע משמע אפילו אחר המצניעו חייב המוציא ולהכי קאמר ליה אטו מצניע לאו מוציא הוא דהא אוס תנא לא מחייב אא"כ הוציאו המצניע אלא רשב"א לבדו[6] ומתניתין דכלל גדול (לעיל עח:) דהמצניע[7] דלא כוותיה ומשמי בתלמיד שאמר לו רבו דכה"ג כ"ע מודו שהתלמיד עושה הכל לדעת רבו: **שופכין** למאי חזו. דוקא אבריתא קא בעי וכן משמע לקמן (דף עט.) דאמר והא טיט דמקמי דליגבליה תנא מודים חכמים לרבי שמעון במוציא שופכין כו' והוינן בה שופכין למאי חזו משמע דאמאי אפיר ומרא לר"י דהיינו טעמא משום דשופכין דמתיתין אינא למימר דחזו לכמה דברים לרחוץ בהם טוסות וקערות דלא מאיסי כולי האי אלא שאינן ראויין לשתיה אבל הכא דומיא דדם קתני דמאיסי טובא ולכך בעי למאי חזו: רבנ

ליתא דרבי ינאי והכא בהא קמיפלגי ר"ש בן אלעזר סבר אבר קטן דגדול ואבר גדול דקטן בן יומו כי הדדי נינהו ורבי נתן סבר אבר קטן דגדול אין אבר גדול דקטן בן יומו לא מאי הוי עלה תא שמע דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו: מים כדי לשוף בהן את הקילור: אמר אביי מכדי כל מילתא דשכיחא ולא שכיחא אזול רבנן בתר דשכיחא לקולא שכיחא ושכיחא אזול רבנן בתר דשכיחא לחומרא יין שתייתו שכיחא רפואתו לא שכיחא אזול רבנן בתר שתייתו דשכיחא לקולא חלב אכילתו שכיחא רפואתו לא שכיחא אזול רבנן בתר אכילתו לקולא דבש אכילתו שכיחא רפואתו שכיחא אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא אלא מים מכדי שתייתו שכיחא רפואתו לא שכיחא מאי טעמא אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא[8] אמר אביי בגלילא[9] שנו רבא אמר אפי' תימא בשאר מקומות כדשמואל דאמר שמואל כל שקיינו מסו ומטללי לבר ממיא דמסו ולא מטללי: ושאר כל המשקין ברביעית: תנו רבנן[10] דם וכל מיני משקין ברביעית רבי שמעון בן אלעזר אומר דם כדי לכחול בעין אחת [11]שכן כוחלין לברקית ומאי נינהו דמא דתרנגולת ברא רשב"ג אומר דם כדי לכחול בו עין אחת שכן כוחלין ליארוד[12] ומאי ניהו דמא דכרושתינא וסימנך גוא לגוא ברא לברא בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא חייב רבי שמעון אומר בד"א במצניע אבל במוציא אינו חייב אלא ברביעית[13] ומודים חכמים לר"ש במוציא שופכין לדה"ר ששיעורן ברביעית: אמר מר בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא אטו מצניע לאו מוציא הוא אמר אביי הכא במאי עסקינן בתלמיד שאמר לו רבו לך ופנה לי המקום לסעודה הלך ופנה לו דבר חשוב לכל חייב עילויה דבר שאינו חשוב לכל אי אצנעי' רבינא מיחייב עילויה ואי לא לא מיחייב: אמר מר מודים חכמים לר"ש [14]במוציא שופכין לדה"ר ששיעורן ברביעית: שופכין למאי חזו אמר רבי ירמיה לגבל בהן את הטיט והתניא [15]טיט כדי לעשות בהן פי כור לא קשיא הא דמיגבל הא דלא מיגבל לפי שאין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כור: **מתני'** [16]המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה גמי כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה[17] רבי יהודה אומר כדי ליטול ממנו מדת מנעל לקטן נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין והמוציא קשר מוכסין חייב[18] נייר

המצניע. והוליתא מייב בכל שהוא לקמיה פריך אמאי מצניע לאו מוציא הוא: ר' שמעון אומר בד"א. למיחייב בשיעורא זוטא כי האי במצניע. בשיעור הזה וחזר והוליתא: אבל במוציא. אדם שלא המצניעו והוליתא אינו חייב אלא ברביעית: במוציא שופכין. אדם שלא המצניעו אינו חייב אלא ברביעית דבליר מהכי לא חזו לגבל לקמן לגבל טיט[19]: אטו מצניע לאו מוציא הוא. הלא אין מתחייב אלא על ידי הוצאה: אמר אביי הכא בתלמיד. כגון שהיה דבריו[20] שאמר לו רבו לך ופנה לי המקום: דבר שחשוב לכל מיחייב עליה. ואף על גב דלא אצנעיה רבינא לגרסו: דבר שאינו חשוב לכל כו'. והכי קאמרי בד"א דבעינן שיעורא דחייב במוציא כלומר בדבר שאין לך ליגל בו אלא אחר הוצאתו של זה שהמחשבה תלויה בזה שהוליתא אבל במצניע בדבר שיש לך ליגל אחר מחשבה של מצניע כגון המצניע כל שהוא חייב זה המוציאו ורשב"א אמרה לעיל[21] דבדבר שאין מצניעין כמותו והוכשר לזה והצניעו[22] נתחייב זה במחשבתו של זה וה"ה דמלי לאוקמי במצניע גופיה ולמימר הכי בד"א במוציא בדבר שלא הוצנע ואין לך ליגל בו אלא אחר הוצאתו של זה אבל אם היה זה מצניע דבר זה מתחילה וחזר והוליתא חייב אלא משום דשמעי' לי' דאמר נתחייב זה במחשבה של זה אוקמא אמי אפי' באחר שהוליתא וכ"ש אם הוליתא הוא עצמו: פי כור. נקב שנותנין בו המפות ושיעורא זוטא ומרביעית חזי לגבל טובא וכיון דהוצאת טיט חשיבא בכדי פי כור בעינן נמי לשעוריה בהכך (ג) דעבדי לטיט בכדי גיטל פי כור: דמיגבל. כבר חשוב בכדי פי כור אבל זה שעדיין לא נגבל אינו נשער בכך לפי שאין אדם טורח לגבל שיעור מועט כזה ואם בא לגבל מגבל יותר ושוקה בו דברים אחרים: **מתני'** אזן לקופה. לאוזנה בה: תלאי. לתלותו בו: מדת מנעל. להלאותו לאותן כמדה זו אמי גרין: נייר. מעבבים עושים אותו: קשר של מוכסין. יש לך אדם שנותן המכס לרשם הנהר במקום אחד[23] או מוחל לו אותה המוכר לו אותה להלאות למוכס שמחל לו המכס ודרכו לכתוב בו שתי אותיות והן גדולות משתי אותיות שלנו: נייר

במוציא אינו חייב אלא בבריעי. ואמרינן וכי מאחר שהצנעינו לצרכו היאך אינו חייב אלא על הוצאתו ב). פי' בכל שהוא והיאך צריך שיעור פי' המוציא יין כו'. **ואוקימנא לדר' שמעון בתלמיד שאמר לו רבו לך ופנה לי מקום** לסעודה והלך ופינה שם והצנעינו ובא רבו בשבת והוציא כל מה שהצניע לו תלמידו אם הוציא הרב דבר שהוא חשוב לכל כשיעורין הללו הרי הוא חייב ואם הוציא הרב דבר שאינו חשוב לכל כשיעורין הללו אילו הוא בעצמו הצניעו חייב עליו בכל שהוא אבל תלמידו הצניעו ופיתח הוא מן השיעורין הללו מוציאו פטור ואם הוציא מן המשקין מה שלא הוצנע אינו חייב אלא ברביעית שנמצאו דברי ר"ש שאמר לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן למי שהצנעים לו. (שמשו) ויש שפפרשין שמועה זו פי' אחר דהכין קאמר ר"ש לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא לענין הצנעה. ולא סלקא. ויש שגורסין שיטה זו דאביי אריש דבריהא בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא. ומפרקי' פירוק דאביי ואנחנא לא קא סלקא לנא הכי וכלישנא דפרשנא דווקא. **פי כור.** קורין אותו בל' ארמי ריש פילבא ובלשון ישמעאל פלבה שעושין על פי הכוש כמו כדור אצל הצינורה בל' שיכבד הכוש ויסוב ויש עושים אותו מן הנצן ויש שעושין אותו מן הטיט. **ומקשי'** כי מבדי שיעור טיט כדי לעשות פי כוש למה הוצרכו שיעור שופכין רביעית כדי לגבל בה את הטיט והלא טיט של פי כוש מתגבל בפחות מרביעית והשבנו אם הטיט מגובל ועומד סגי בזה השיעור ואם צריך לגבלו אין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כוש: מתני' נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין [כו'].

חשק שלמה על רבינו חננאל ב) ומלאה דל"ל הוצאתו מ' בכל שהוא יכל חייב ומלין לרץ שיעור המפורס בנמצה סמוליא יין וכו':

ותנא

מסורת הש"ס עם הוספות

ב) לעיל דף מז. [פ"ש בתוספות], ג) [תוספ' פ"מ], ג) [לקמן עט.], 7) [לקמן עט. פ:], ה) [לקמן פ.], ו) פ"ט ה"ז (עיי"ש), ז) עיין פסחים קח. מכות ח:, ח) עו., ט) עיין רש"י לקמן ע"ב ד"ה למוכס שנו, י) עו., כ) לעיל עו ע"א.

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה בגלילא שנו וכו' לשוף בו קילור. נ"ב ע"ל דף מז במ"ש המוס' מ"ה בגלילא: (ג) ד"ה פי כור וכו' בהגן מיא דעבדי לטיט:

הגהות וציונים

ב) [גי' הערוך בדגלילא שנו פי' מי גליל שהן ידועין כי מועילין לעין בקילור כמו מי דקלים (לקמן דף קי ע"א) שהם ידועים שמועילין להרקה בעוך גליל (וכן פירש רבינו חננאל) וע"ל תוס' לעיל מז ע"א ד"ה בגלילא. וכן בתוס' חגיגה כה ע"א ד"ה בגל"לא] (גליון): ג) [גי' הערוך לירוד פי' שעלתה קרמיתו על גב עינו] (גליון): ג) עיין תוס' על זה בע"ב ד"ה והמוציא: 7) יש להוסיף כיון דאיכא (באה"מ): ה) נדצ"ל שתיות (בדפו"ר שתיי"): ו) נדצ"ל לא חזו לגבל מיום בד"לקמן (באה"מ): ז) בדפו"י והצנעינו ובא אחר והוציאו נתחייב (ונשמט בטעות. דק"ס): ח) נדצ"ל אחר (ר"ל שלא במקום המעבר בנהר) ובדפו"ר אחד: ט) דיבור זה שייך קודם ד"ה שכן: י) יש להוסיף רבי שמעון בן אלעזר: כ) צ"ל ודהמצניע (לקמן צ ע"ב):

ליקומי רש"י

תרנגולתא ברא. הדוגיפם. תרנגול הכר וכרבלתו כפולה ובלע"ז הירוס"ל ולמה נקרא שמו דוכיפת שהוגו כפות חו היא כרבלתו ונגר טורא נקרא על שם מעשיו כמו שפיכלו רמיתיו במקבת גיטין בפרק מי שאמרו (שם:) [ויקרא יא. יט]. כרבלתו עגה ודומה כמי שכפולה לתוך הרמש וכפוהה שם הוא עוף גדול כתרנגול וקורין לו פוטו"ן אלבר"ש והו שהכים שמיי למקדש דהם גבר טורא מתרגמינן ליה והוא תרנגולא ברא ומגיעין בפרק מי שאמרו (שם:) מפרש מאי עביד ליה דמנגר ליה טוריא [חולין סג:]. **כוד.** הוא כלי שמזקקים בו את הזהב [דברים ד, כ]. **קשר מוכסין.** מומאות לנומי המכס כדי שלא יתבטנו מבייני ומערמינו פעם אחרת [ע"ז לט:]. שיש מומאות למוכסים ומשעמינן להן המכס הם נומנין לו מומס כדי שלא יתבטנו מוכס שני [בכורות ל:].

עין משפט נר מצוה

ד א ב מי' פי"ח מהל' שבת הלכה ג: ה ג שם הלכה יב:

גליון הש"ם

גמ' שכן כוחלין לברקית. עי' בכורות דף לח ע"ב מוס' ד"ה וסימנך: [מכמ"י רש"י ד"ה בגלילא שנו. שהן עניים ומקפידין בדבר מועט. ע' לעיל מז ע"א מוס' ד"ה [בגלילא] שנו וכו']:

רבינו חננאל

אמר אביי מכדי לענין שיעור הוצאה כל דבר שיש בו ב' צדכים ב' מדות אחת מצויה ואחת שאינה מצויה הלכו חכמים בשיעור הוצאתו אחר ההוצאה המצויה אע"ג שהיא מרובה מן האחרת ונמצאת לקולא ואם שתיהן מצויות הלכו להחמיר. חלב שתייתו שכיחא ורפואתו לא שכיחא אזול רבנן בתר שתייתו לקולא. יין שתייתו שכיח' ורפואתו לא שכיחא אזול רבנן נמי בתר שתייתו לקולא. דבש אכילתו שכיחא ורפואתו שכיחא אזול רבנן אחר רפואתו לחומרא. **ושאלו את אביי** מים מכדי שתייתו שכיחא ורפואתו לא שכיחא מ"ש אזול רבנן בתר רפואתו ואמרו כדי לשוף בהן את הקילור. **ואהדר אביי בדגלילא שנו.** כלומר מי גליל שהן ידועין שמועילין לעין בקילור שהן כמי דקלים שהן ידועין שמועילין לירוקה אבל מים דעלמא ברביעית. **רבא אמר** אפי' תימא מים שבשאר מקומו' שיעורן כדי לשוף בהן את הקילור כדשמואל דאמר שמואל כולהו שקייני מעלו וסעדי בר מן מיא דמעלו וגרדי. **וכן** תורף הדברים שאין המים סועדין כמיני מאכל אלא עיקר שתייתן כעין רפואה היא לפיכך שיעורן כרופאה: **דם ברביעית** דדם של דוכיפת דא תרנגולא ברא או של עטלף כדי לכחול עין אחת ברקית כאותה ששנינו השוכר את חמו' והבריק'. **[ליארוד].** חוורורוי שמלבין שחור שבעין. **כרושתינא.** תרנגולא דביתא וי"א אלכפאש ודמה מועיל לכאב שבתוך עין ודם דוכיפת מועיל לכאב שמחוץ לעין: **תנא במה דברים אמורים במוציא.** שהוציא דבר שלא קדם והצניעו שהוא צריך לשיעורין הללו. אבל הצניע דבר בחול לצורכו והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא. ר"ש אומר כל השיעורין הללו לא נאמרו אלא למצניעיהן שבהן הצניע בחול בשיעורין הללו והוציאו בשבת חייב אבל אם הוציא כלום מן כל אלו בין יין בין חלב בין דבש ובין מים שלא קדם והצניעו אינו חייב אלא על רביעית. **ואקשי' אמר** מר ר' שמעון אומר בד"א במצניע אבל